

مستطابق

محل مطبعه و اداره :

جفال اوغلنده امنيت
صندوغى جوارنده
شنگول يقوشنده
۲۲ نوسرو

اظهار :

مسلکمزہ موافق آثار
جدیدہ مع الممنونیه
قبول اولنور

درج ایدلمهین آثار اعاده اولنماز

دیرہ ، فلسفہ ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، و سیاسیات و بالخاصہ احوال و شیوہ اسلام و دین و عبادت ابرو و ہفتہ درہ بر نشر اولنور .

صاحب و مؤسسری :

ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی

۱۰ تموز ۳۲۴

آبونہ بدلی

سنہ لکی	التی آیلنی	غروش
۶۵	۳۵	۳۵
۶۵	۳۵	۳۵
۱۷	۹	۹

در سعادتبدہ نسخہ سی ۵۰ پارہ در

قیرلہ دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضلہ آلتیر

آلتنجی جلد

۲۸ ربیع الاول پنجشنبه ۱۷ مارت ۳۲۶

عدد : ۱۳۴

جاوا مسلمانلری احوالندن

— ۴ —

« جاوا مسلمانلری احوالندن - ۳ » ی صوک زمانلرده دارالخلافه مسلمانلرینک احوال عالم اسلامه آلدیرمامه لرندن شکایتله بتیرمشدم . او مقاله یی یازدیغیمک ایرتسی کونی باب عالی کتابلجیلرندن بریسنده « آچه تاریخی » عنوانی برساله بولدم . برساله معلومات کتبخانه سنک عالم اسلامیت کلیاتنددر ، ۱۳۱۵ سنه سی « معلومات » جریده سنه درج اولندقدن سوکره ، ۱۳۱۷ سنه سی رساله حالنده طبع اولونمشدر . محرری ، سیواس مکتب اعدادیسی مدیر سابق محمد ضیا دینلیور . رساله نك مقدمه سنده کوربان پک صریح بعض خط-الر ایله ، اترك اساسی فرنکجه دن مترجم اولدیغی پک اشکار ایکن ، « معلومات » اداره سنک او اساسه سنغاپور مخبرینک مکتوبلرندن ترجمه شکلی ویرمک ایسته مه سی ، یکنظرده قارئ بو رساله دن صوغوتیور . فقط او قومده دوام اولندوقجه ، رساله دن موضوعه متعلق شایان استفاده بعض معلومات استحصال اولنه بیور . ازجه ، ۱۶ نجی عصر میلادیده آچه دولتک مقام خلافتله تأسیس مناسبت ایش اولمه سی مسأله سنه دائر ، محمد ضیا بکک مراجعتی اوزرینه ش . سامی بککه خواجه حسام الدین افندینک یازمش اولدق قری ایکی مکتوب جدا قیمتداردر . بو ایکی مکتوبده ، « الجوائب » ک فقره سی تأیید اولتیور ، یعنی سید فرماه شاهک ، تحت حایه عثمانیه کیرمش اولدیغی سویلیور . انجق نه خواجه حسام الدین افندی و نه ده شمس الدین سامی بک ، مقام خلافتجه پک مهم اولمه سی اقتضا ایدن بو واقعه نك دلائل ، وثائقی تماماً اظهار ایده میورلر ، یعنی حسین افندی چازادینغرادک چالیشوبده حل ایده مدیکی مسئله تاریخی نه آچیق قالیور . بونکله برابر هر ایکی مکتوب دقتله او قومه یه لایق اولدیغندن عیناً اقتباس ایدیورم . علی الخصوص خواجه حسام الدین افندی مکتوبنک صوک فقره سی ، تابع و متبوعلق عنغه تاریخی سنک ، که بر حق تولید ایده بیلیور ، دوامی اثبات ایتدیگی جهته فوق العاده مهمدر .

ایشته مکتوبلر :

« آچه حقنده » معلومات « غزته سنک قابی ظهیرینه مندرج مکتوبکیزی او قودم حیفا که بو بایده صدره شفاویره جک بر تفصیلات و معلومات اعطاسنه موفق اوله میه جیم . عثمانی دولت سنک وقتله اورالره قدر کیدوب آچه امیرینک تحت حایه و بلکه تابعیت عثمانیه یه آلمش اولدیغنده شبهه یوقدر ، زیرا فردوس آشیان سلطان عبد-الغزیز خانک او اخر سلطنتلرنده بورایه کلوب آیلرجه شهر مزده اقامت ایدن آچه حاکنک وزیر و وصیسی بر فرمان کتیرمشیدی که بوفرمان اورایه کیتمش اولان عثمانی قودانی یدله امیره ویرلمشیدی . هر حالده عثمانی دولت سنک هند دکنزنده اورالره قدر اچیله بیلمسی عثمانی دولت سنک ک قوتی بولندیغی اونجی قرن هجریده ممکن اوله بیلمش اولسی محتملدر . زیرا اوندن صکره اورالره کسب قوت

ایدن پورتکیز دولتنامی دیگر دولتلرک او صولرده طولاشمه سنه امکان بر اقامشیدی . تواریخ عثمانیه نك هیچ برنده بو وقسه یه متعلق حرف واحد یوقدر . بنده کزک بو شرفی سنان پاشایه اسناد ایدیشم تخمین و احتمالدر . بو سنان پاشا دخی دور سلطان سلیمان خانیده بر خیلی خدماتده بولمش وبعده بش دفعه صدر اعظم اولمش و اساساً بحرییوندن دکل ایکن تونس و مالطه جهتلرنده فتوحات بحریه جه خدمتی سبق ایش اولان آرناود سنان پاشادر [۱] که سلطان سلیم خان ثانی درنده مصر والیسی ایکن دولتنامه ایله بحر احمری کچوب یعنی کاملاً ضبط ایشیدی . آکلاشیلدیغنه کوره اورادن دولتنامه یی بحر محیطه چیقارهرق سوماطریه قدر دخی کیتمش و آچینی تحت حایه عثمانیه ایشدر . قاموس الاعلامده سهو سلطان سلیم خان اول دینلمشدر . یوقسه مشار ایله سلیم خان اول زماننده بویله بر سفر بحری اوله جق قدر عثمانی دولتنامی بوغیدی و هله بحر احمر یکی ضبط اولنوب اورالره هیچ عثمانی سفائی بولموردی . الحاصل بو بیان مهم احتمال اوزرینه منی اولوب بو بایده بنده کز دخی برکونه معلومات صحیحه تاریخیه دسترس اوله مدم . باقی بقای توجهات فؤادیه لر پی تمی ایلم .

عن ارن کوی : ۱۲ مارت سنه ۱۳۱۵

ش . سامی .

« هفته لاق مصور » معلومات « رساله سنک ۹۸ مارت سنه ۳۱۵ تاریخو نسخه سنده آچه مملکتی حقنده سعادتو شمس الدین سامی بک افندی حضرتلرینک بر جوابنامه سیله آچه تاریخچه سنی یازمقده اولان محرر حمیتپور عزتو محمد ضیا بک افندینک عاجزلرینه خطاباً بر ورقه سی مطالعه کدارم اولدی .

معلومدر که ، عاجزلری برای سیاحت « مالزیده » طول مدت قالمش و خلافت معظمه اسلامییه یه صوک درجه ده محبت و صمیمیت اسلامکده بولمش اولان خلقیه دوشوب قالمش اولدیغمن کتبخانه ملیمزده بو حوالیه دائر هنوز بر اثر اولدیغی درپش ایده رک علی قدر الاستطاعه اکتساب معلوماته صرف غیرت ایلمش و ایلمکده بولمش . فقط او توزبش میلیوندن زیاده بولنان قوجه بر خلقک ادوار سالفه ده کی حیات و معیشتنه و انقلابات تاریخیه سنه وقوف کسب ایتک ایچون اله آثار مقتضیه اولدیغندن امور مشکله دن بولندیغی جهته شمده یه قدر کرک فلمنک لسانندن و کرک السنه سائرده دن جمع ایلدیکم آثارک مطالعه و مقایسه سیله برابر بولردن بعضیلری شایه منفعت و اغراضدن عاری اوله رق یازمش شیلردن اولمادیغندن محاکمه سیله حقیقتک اظهارینه چالیشمقده میم ، بناء علیه یومی « ثروت » جریده سننده نشر بیورمقده اولدیکنغز مقالات « مالزیا » خلقنک احوال تاریخیه و شئونات سائر سنی تلخیص صورتنده یازدیغندن مقالات مذکورده دن آچه تاریخچه سنه اقتضا ایده جک معلوماتک زمین تحریرینه نظراً استحصالی ممکن و کافیدرظن ایدرم .

[۱] بو سنان پاشا جغاله زاده اولیوب فاتح یمن دینلن و قوجه سنان پاشا دیکله دخی معروف اولان و صد فچیلرده جامع و مدرسه سی بولنان سنان پاشادر .

آچه حقه‌ده کی سنان پاشا مادده سنه کلنجه : سعادتاو شمس‌الدین بك افندی حضرت تریك بیوردقلری کبی آچه په دونمای هایونك عزیمت ایلیکنسه دائر حقیقه المزده بر وثیقه یوقدر . فقط خاقان مرحوم سلطان سلیم خان حضرت تریك دور سلطنتلرنده آچه حکمداری فرماه شاهك دربار خلافتیه مبعوثلر کوندره رلد تابعیت سلطنت سیدی استرحام ایلیکی واسترحام واقعی مرحوم مشارالیه حضرتلری طرفندن مظهر حسن قبول ارلارق (عثمان بك) نامنده بر ذاتك سیادتیه قرق نفر عسکر وبر طونج دوکمه طوپ وعلم عثمانی کوندرلدیکی محققدر . عثمان بك آچه په قبول الوصول اثنای طریقه وفات ایش ومعتی کاملاً آچه په واصل اولمشدر . مذکور طوپ فلانکایلك آچه نك پایتختی اولان ، قوطاراجه « باده سنی استیلا ایلكلری زمان قلعه سندن آلهرق باتاویه په کوندرلش واوراده شهر ایلكلدر که حاوی اولدینی آرمه ده خاقان مشارالیهك اسمك محكوك اولدینی خواص وعوامك تحت تصدیقنده در . بوندن ماعدا ملاقه حوالیسنده بولندیم زمان آچه حاکم لاحق علاءالدین داود بن منصور شاه حضرتلری طرفندن آلدیم بر مکتوبده مسرودات واقعه بی تأییدایدر شو یولده افادات کورلمشدر :

امراء مره فرماه شاه خلیفه عالیجاه سلطان سلیم شاه مرحوم حضرت تبریه عرصه دذالت اتمه و تابعیت عثمانی بی اهرار ایرك بالمقابل طوب وعلم عثمانی و فرمانده اسانه یورلمشدر . بیوك یررم منصور شاه رضی ۱۲۶۷ سنه هجری سنه منتظانه سلطان عبدالحمید شاه حضرت تبریه تکرار وزیرانی کوندره ك تابعیتنی تأییداً عرصه عبرت الیوم و نشانه زیاده مجیدی اصابت تطیف یورلمشدر

مسام السین

آچه نك ایلك اونیر سلطانی قهرمان و جنك آور، فقط شدید وخونریز ایلیلر . بونلردن دردی قتل اولندی . بریسی کندی اوغلی تختدن ایندیردی .

آچه تاریخناك ۱۶۰۷ دن ۱۶۹۹ سنه سنه قدر دوام ایدن دورنده وقایع موعه وذوات مقتدره چوقدر . بوذوات مقتدره نك الك اوکنده اسکندر مردابی، یاخود دها معروف اسمی ایله مرحوم ماقوتا علمی کوریرز . ۱۶۰۷ دن ۱۶۳۶ په قدر اجرای سلطنت ایلیدن مودا ، اسلامی حمایه و نشر، متمدن جوامع شریفه انشا ایتدی؛ حالاسلطانلرك قوللاندقلری مهر حکمداری بی ایلك قوللانا، مشارالیه اولمشدر . بومهر دأردوی بر مرکز اطرافه دیزیلش سکز دأرددن وهر دأره داخلنه یازیلش کلاتدن مر کبدر که پادشاهان کورکانیه مهنندن مقلداولدیغی ظن ایلیلیور . کوچك حکمدارلر ، علی الاکثر احتشام و سلطنتیه معروف پادشاهلری تقلیدایدلر . آچه ده بیوك هند مسلمان ایمراطو- رلغناك تقلیدی، یالکز مهره منحصر قالماز ؛ آچه شهرلریك بمضری،

هند شهرلریك اسمنی طاشیر ؛ مراسم تشریفات و اداره نك ده هنددن مأخوذ اولمهی محتملدر .

مالای واقعه نویساری طرفندن اسکندر مودا زمانه عائد اولمق اوزره نقل ایلیلن بر حکایه، افسانه لکیله برابر فرماه شاه وقتنده مقام خلافتله آچه آره سنده باشلامش مناسبانك عدم انقطاعنی اشرب ایتدیکندن شیان قیددر : « کونك برنده سلطان محمد رومی ، شدید بر باش آغریسنه طوتولمشای . هکیم لرندن ایکسی ، ته مونوس ایله جالوس ، (مصال ، قرون اولانك مشهور یونان طبیی جالینوس (Galien) ی قرون اخیریه کنیروب سلطان الرومه هکیم یاپیور .) کافور وغازیاغی ایچمه سنی صاغلق ویردیلر . سلطان، بو علاج لرك زده بولنه جغنی صوروب اوکر کندن سوکره ، او علاج لری آلوب کک اوزره ، ندما سندن احمد چایی ایله رضوان چایی آچه په کوندردی . اسکندر مودا « دهلی » فتحندن پایتختیه دوندیکی کون، سلطان آلومک ایلیچیلری آچه په واصل اولدیلر، وکمال دبدبه و احتشام ایله استقبال اولدیلر . ایلیچیلر پادشاهلریك یانه عودت لرنده « آچه سلطانی مسلمان و متقیدر، جوامع و مساجد کثیره بنا و اعمار ایتمشدر . و دائماً کفار ایله غزا و جهاد ارزره بولنور ، دیدیلر . سلطان محمد بوسوزلری ایشیدینجه الله حمدوشنا ایتدی وزمانه سنی سلیم علیه السلام ایله اسکندر ذوالقرنین عصرینه بکزه تدی ؛ زیرا جهانده ایکی بیوک مسلمان پادشاه واردر ؛ بریسی سلطان محمد رومی، دیگر سلطان اسکندر مودای آچه وی عثمانی واقعه نویسلرندن هیچ بریسی، اسکندر مودا ایله عثمانی پادشاهنك مناسبتنی نقل ایتمز . حکایه نك بحث ایتدیکی سلطان محمد یا محمد ناک و یاخود احمد اول اولسه کر کدر ؛ زیرا اسکندر ک دهلی قجی ۱۶۱۲ سنه میلادیه سنه مصادف اولوب ، محمد ناک ۱۵۹۵ دن ۱۶۰۳ هـ ، احمد اول ۱۶۰۳ دن ۱۶۱۷ یه قدر پادشاهلق ایتمشدر . اسکندر مودا ، حکومتنه خیلی انتظام ویردی ، امور اداره بی اپی دوزلندی ؛ سیاست خارجییه بی ایسه جسورانه ایدی ؛ دهلی ، جوهور ، بهتان ، یاهانغ ، گداه قلعه لرینی و نیاسی آطه سنی ضبط ایلیدی ؛ پورتکیز لری بر قاچ دفعه مغلوب ایتدیکی کبی جوهور ک ضبطنده هولانده لیلردن ده اسیر آلدی . بوتون بو وقایع اسکندر مودایی ، مملکتنده بیولتمش ، پارلامشدر ؛ اسکندر ، آچه لیلرك سلیمانیدر .

مودانك خلفی دنادی اسکندر ثانی علاءالدین مغایت شاد (۱۶۳۶ - ۱۶۴۱) اولدی . بونك زماننده هولانده لیلر ، مالاقایی پورتکیز لندن آلدیلر وینه بونك زماننده «بستان السلاطین» صاحبی نورالدین ابن علی حضرتلری آچه په کلوب یرلشدی . اسکندر ثانی دن سوکره آچه حکمدارلری قادیلردر . بونلردن برنجیسی ۱۶۴۱ دن ۱۶۷۵ قدر اجرای حکومت ایدن سلطان تاج العالم صفیه الدین شاه ، اصل مالایچه پوتری سری عالم پهر میسوری درکه اسکندر ثانیك زوجه سیدر . تاج العالم زماننده ، کبرای مملکتک ، یعنی آچه ناجلیتک

متزاید اوروپا قوت و نفوذینک تأثیرات مستولیا نه سنه ده مانع اولامادی .
۱۹ نجی عصر میلادیده یاشایان آچه سلطانلری ، ذی اقتدار سلفلرینک
مختم کولکه لرندن باشقه بر شی دکدیلر . مع مافیه آچه مملکتی بو
کونه قدر دها تمامیه هولانده لیلره تابع اولمه مشدر . هولانده لیلر ساحه
واوویه حاکم ایسه لرده طاغره عیغینوب ، استقلال ملیرینی محافظیه ،
شرفی برماضینک قهرمان اولادی اولدقلرینی اثباته یمن ایتمش برطاقم
مجاهدیلر ، آره صره دوزلکه اینوب ، بوغاصیلری تترتمکدن حالا
قالمیورلر . . .

عصر حاضرده اسلاملر

— ۳ —

افغانستان سردار اعظمی حسن خان حضرت تدینک حسیات اسلامییه
وملیه ایله مملو اولان بیاناتی ترجمه ایدهرک صراط مستقیم قارئین کراهنه
عرض ایتمشدک . او بیانات قطیعه اخوتکارانه ده کوسه تریوردی که
عصر حاضرده اولان اسلاملرک انتباه علویسی سائر اعصار ماضیه یه
نسبتاً غیبه بخشا برحالده در . شرقاً و غرباً مسلمانلرده بر فکر اتحاد
اویانمشدر . میدان تنازع بقاده اسلامک موجودیتی اسلامک بیضه علیاسی ،
اسلامک شرفی ، اسلامک استقبالی ، خلاصه بتون خواص اسلام
یا لکنز اتحاد اسلام سایه سنده تأمین و محافظه اولنه بیله جکی بالعموم
مسلمانلرک تصدیق کرده لری بولنمشدر .

۱۲ نجی ، ۱۳ نجی عصر هجریده افغانیلر ایله ایرانیلرک محاربات
خونریزانه و بربرینک قاننه صوصامشجه سنه اولان غوغای انتقام اولدری
نظر مطالعه دن کچریلسه بوایکي قومک هیچ بروقت اتحاد ایدمه جکری
وبربرینه ظهیر اولمه جکری ا کلاشیلردی . باخصوص بوایکي عنصر
قویم اسلامی اراسنده مابینت مذهبیهدن ظهوره کن عداوت و افتراق
یک بیوکدی . اراده اولان بو حجاب سیاهک رفغی - بو ایکی قومک
یکدیگرینه اولان حیاته نظرآ - حوصله بشر قبول ایدمه میوردی .

بحمدالله بوکون افغانستان مرکز اسلامی اولان دارالخلافه دن
آلدیغی حیات اتحاد پرورانه ایله خصم بی امان کبی باقدیغی قومشو
قرداشینک هر درلو اوغرایه جنی تهلکه لره سپر اولمق ایستیور ، همان
امدادینه قوشمق ، تیشمک ارزوایدیور ، اون اوچنجی عصر هجری
اواخرندن بری کندیسی حمایه سنده بولندر مش و افغانستان اردولرینک
اصلاحنه صورت کلیه ده معاوننده بولنمش اولان انکلیرلرک علیهنه بو
کون حیت و صلابت دینه سنی اظهار ایدهرک بلا پروا چیقمق ایستیور .
قومشولری اولان دولتلر ایله مناسباته بولنمه مق و اصلاحات عسکریه سنه
مدار اولمق اوزره سنوی انکلیرلرک ویرمکده اولدقلری او توییدی بحق
میلیون غروشدن ده ، انکلیرلرک اصول حمایه سنندن ده ، هپسندن ده
واز کچهرک برادر و قومشوسی ایرانی کندی حامیسی اولان انکلیرلرک
تجاوزاتندن محافظه ایتک ، کله طیه نک حمایه سننده بولندیقنی بتون جهان

نفوذ و اقتداری آرتدی و اغلب احتمال کبرا بونک ایچون درکه
مشارالیهایی تخت اوزرنده بولندیردیلر . وفاتنده آچه مملکتی کوچو-
لمشدی .

تاج العالمک یرینه نورالعالم تقیه الدین شاه کجدی (۱۶۷۵ -
۱۶۷۸) آچه مملکتی اوج ولایته تقسیم ایدن و مشهور بیت الرحمن
جامعی بنا ایتدیرن بو سلطاندر .

نورالعالم دن صوکره ، عنایت شاه ذکیه الدین شاه ، حکمدار
اولدی . بر سنه لک زمان سلطنتده مکه مکرمه دن کیان بر هیات سفارتی
قبول و عبدالرؤف سنعلکی نام فیلسوفی حمایه ایدهرک نام بر اقدی .

قادین حکمدارلرک دردنجیسی اونبرسنه حکم سورن ککالات شاهدر
مملکتده فسادک ترایدیله نهایت بو قادین خلغ اولندی .

موسیو قابتون بربری آردنجه درت قادینک آچه ده اجرای
سلطنت ایدمه بیلمسینی ، پولونه زیانک تشکیلات قدیمه اجتماعیه سنه عطف
ایدیور : مالای - پولونه زیا اقوامنده اک قدیم بر ماضیدنبری هیات
اجتماعیه ماتریارقال ایدی ، یعنی عائله آناسنک تحت ریاستده بولنوردی
و بو جهته قادینلره احترام زیاده ایدی . بعدالاسلام ، قادین مواعنی
غائب ایتدی ، عائله قبیله و حتی دولت تشکیلاتنده ریاستی محافظه
ایلادی .

حاکمیت نساغنه سنی ، آچه سلطنته هیچ ده نافع ثمره لر ویرمدی ؛
قادین سلطانلرک ضعفی ، آچه ناجلیتینک استقلال درجه سنده تغلبی
انتاج ایتدی . بودورده آچه دولتی ، داخلآ و خارجآ قوتسزلندی ،
تدنی ایتدی .

۱۶۹۹ دن ۱۸۲۴ سنه سنه قدر دوام ایدن دوره تاریخیه ، که حسین
افندی اثرینک اوچنجی قسمنی تشکیل ایدیور ، آچه دولتنک ضعف
وعجزی زمانیدر : بو ائنده کبرای دولت ، مملکتی متمادی فته و
فساد ایچنده بولندیررلر ؛ حکمدارلر ، یک آفاصله لرله تحته چیقوب
اینرلر . دولتک اقتدارسزلنی آرتدجه ، حکمدارلرک اسملری اوزار ،
صفتلری پارلاقلاشیر . اوج سنه اجرای سلطنت ایتدکن صوکره
خلغ اولونان سلطان بدرالعالم شریف هاشم جمال الدین و اونک یرینه
کچهرک برسنه حکمدارلق طادینی طاندقن صوکره بدرالعالمک اوغلی
طرفدن قوغولان سلطان مرکز العالم شریف لامتوی بن شریف
ابراهیم ، و بونی قوغان سلطان جمال لعالم بدر المنیر ؛ بودور پادشاهلریدر .
بونلرک اوچیده ککالات شاهه قرابتلری اولمقله برابر عرفاً عرب ایدیلیر .
بدر المنیر ۲۳ سنه قدر تخت اوستنده قاله بیلیدی ، بو ائنده ، قارمه
قاریشیق اولمش اولان مملکته آز چوق چکی دوزنده ویره بیلیدی .
لکن ، نهایت آچه اهالیسی عمومی ، باختلال ایله بونی ده قوغدیلر .
آرتق مملکتده هیچ نظام و انتظام قالمادی : بربری آردندن حکمدار
اعلان اولونان شاهلرک کیمی یکرمی کون کیمی ایکی هفته پادشاهلق
ایدمه بیلیدیلر . اچلرندن انجق بریسی جهان شاه ، محقق اولان انقراضی
دور دیرمق ایچون ، صرف غیرت ایلدیسه ده ؛ برطرفدن عدم اطاعته
آلشمش اصیلزاده لرک افسادات متمادیه لرینه دیگر طرفدن ایتدکجه